

Artikel av Dan Sjöblom, generaldirektör, Konkurrensverket, publicerad i Göteborgs-Posten den 13 augusti 2015

Ökad risk för korruption med fler direktupphandlingar

Kommunerna måste stärka beredskapen mot korruption. Ökat antal direktupphandlingar kan leda till högre risk, skriver Dan Sjöblom, generaldirektör Konkurrensverket.

Ibland sker det av okunskap. Ibland sker det medvetet, men kanske framtvingat av dålig planering och pressade tidsscheman. Oavsett vad skälet är lider Konkurrensverket ingen brist på ärenden som handlar om konstaterade och påstådda överträdelser av upphandlingsregelverken i form av otillåtna direktupphandlingar.

Sedan 2014 och fram till idag har Konkurrensverket lämnat in 30 ansökningar om upphandlingsskadeavgift till domstol. Dessutom har Konkurrensverket under samma period fattat 31 tillsynsbeslut. Tillsammans rör dessa inköp kontrakt värda minst 670 miljoner kronor. 670 miljoner kronor av dina och mina skattemedel. Och den siffran är ändå högst sannolikt bara toppen på isberget eftersom det finns många otillåtna direktupphandlingar som inte upptäcks och utreds av Konkurrensverket.

Reglerna för hur offentliga upphandlingar ska genomföras syftar bland annat till att motverka korruption och andra oegentligheter och att skattebetalarnas pengar används på bästa sätt. När reglerna inte följs kan det leda till slöseri med samhällets resurser och en snedvriden konkurrens på marknaden som ytterst drabbar den enskilde medborgaren. Avsteg från reglerna kan också öppna för att ansvariga på den upphandlande myndigheten eller enheten får förmåner i form av exempelvis middagar eller resor om de accepterar att ge ett kontrakt till ett visst företag istället för att utannonsera kontraktet så att alla aktörer på marknaden får en chans att tävla om det.

Sverige anses ofta förskonat från denna typ av korruption, men en tillbakablick på de senaste åren visar att så tyvärr inte är fallet. Mutor och vänskapsband fanns med i bakgrunden i samband med entreprenadupphandlingar i Falu kommun. Där blev resultatet avskedanden för enskilda tjänstemän och höga böter för kommunen. Ett annat exempel är upphandlingshärvan inom Kriminalvården, som ju till och med har lett till fängelsedomar för de inblandade.

Adress 103 85 Stockholm
Besöksadress Torsgatan 11
Telefon 08-700 16 00
Fax 08-24 55 43
konkurrensverket@kkv.se

Möjliggör korruption

Enligt ny forskning omfattar direktupphandlingarna drygt 55 miljarder kronor per år. Ibland är det just direktupphandlingar som möjliggör korruptionen, eftersom denna form av upphandling inte har samma formkrav som de som ska annonseras, vilket kan innebära att det finns en större risk att bli påverkad av och agera utifrån ovidkommande hänsyn.

Ibland är det istället så att korruptionen styr valet av upphandlingsförfarande, att korruptionen påverkar en upphandlande myndighet att direktupphandla från ett visst företag. Oavsett vilket så är direktupphandlingar ett riskområde för korruption. Vi samarbetar därför med bland andra Riksenheten mot korruption på flera sätt, både i det förebyggande arbetet och, i den utsträckning sekretessbestämmelserna så medger, genom informationsutbyte.

Med större utrymme för direktupphandlingar krävs därför bättre beredskap. Det är mer angeläget än någonsin att kommunerna satsar på förebyggande arbete för att minska risken för korruption.

Ta problemet på allvar

Hur ska man då undvika att försätta sig i en sådan situation att man öppnar dörren för oseriösa leverantörer och möjliggör för personer att ta ovidkommande hänsyn? Mitt råd till upphandlande myndigheter och enheter är att ta detta problem på stort allvar och agera för att minimera risken. Detta kan åstadkommas genom att ni aktivt arbetar för att motverka korruption och att ni planerar era inköp för att undvika att hamna i tidsnöd och på så sätt minska risken för att ni tvingas genomföra ogenomtänkta och kanske otillättna direktupphandlingar.

Att hantera sina direktupphandlingar på ett väl förberett och strategiskt sätt är således oerhört viktigt för att förebygga osunt beteende vid inköp. Lyssna på era upphandlare, som oftast är oerhört duktiga på vilka regler som gäller. Följ upp era kontrakt. Var uppmärksamma på tecken på korruption, anbudskarteller och andra tecken på snedvriden konkurrens i era upphandlingar. Tipsa oss om ni ser exempel på oegentligheter. Det går bra att kontakta oss anonymt.

Dan Sjöblom

generaldirektör Konkurrensverket

Fakta: Offentlig upphandling

Den offentliga sektorns inköp uppgår till över 700 miljarder kronor per år. Reglerna kring offentlig upphandling är till för att inköp som görs av stat, kommuner och landsting ska ske så effektivt som möjligt, bland annat genom större konkurrens.

Om värdet på ett kontrakt överstiger 505 800 kronor måste kontraktet annonseras och upphandlas i enlighet med vissa regler. Den gränsen höjdes från 270 000 kronor 1 juli 2014.

Otillättna direktupphandlingar kan leda till upphandlingsskadeavgift på maximalt tio miljoner kronor och leda till att kontrakten ogiltigförklaras.